

Tlmočenie v diplomatickom prostredí na podujatiach vojenského charakteru. Potreba prekladu vojenskej terminológie pre tlmočnícku prax

Lenka Poľaková

Inštitút germanistiky, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
polakovaster@gmail.com, lenka.polakova@unipo.sk

Kľúčové slová:

diplomacia, tlmočenie, vojenský pridelenec, vojenský jazyk, vojenská terminológia, vojenské hodnosti

Key words:

diplomacy, interpreting, military attaché, military language, military terminology, military ranks

Diplomatické aktivity, v ktorých sa odzrkadľuje zahraničnopolitická činnosť štátu, sa rozvíjajú v rôznych sférach. Jednou z nich sú úlohy spadajúce pod ministerstvo obrany. Aj v rámci nich pôsobia členovia diplomatickej misie s rôznymi diplomatickými hodnosťami, pričom pri výkone svojich úloh potrebujú tlmočnícke služby. Je pravdepodobné, že mnoho tlmočníkov si vo svojom povolání prešlo skúsenosťami, ktoré inšpirovali či už ich ďalšie pôsobenie, alebo výskum danej problematiky. V tomto zmysle podnietilo vznik tohto príspevku opakované tlmočenie pre predstaviteľov diplomatickej misie Spolkovej republiky Nemecko na Slovensku, a to na slávnostnom podujatí diplomaticko-vojenského rázu. Na základe tejto skúsenosti sme dospeli k postrehom, s ktorými by sme sa radi podelili aj v tomto príspevku. Jeho cieľom je poukázať na tlmočenie pre vojenskú diplomáciu na vojenských podujatiach, pričom sa snažíme upozorniť hlavne na jazykové hľadisko typické pre takéto udalosti. Zároveň sa v tomto príspevku zaoberáme sprievodnou problematikou vojenského jazyka, konkrétne prekladu vojenských hodností a vojenských termínov, ktorých znalosť v tomto kontexte považujeme za nevyhnutnú.

1 Diplomacia a tlmočenie

Činnosť, ktorá je kľúčová pre budovanie a upevňovanie vzťahov medzi jednotlivými štátmi, spadá pod pojem diplomacie. Predstavuje prezentovanie sa konkrétneho štátu „dovnútra“, na domácej pôde, no predovšetkým navonok. Reprezentatívna diplomatická činnosť sa prejavuje v oficiálnych medzinárodných stretnutiach diplomatov pri rôznych príležitostiach, čím prispieva k upevňovaniu moci a postavenia konkrétneho štátu. Zo svojej špecifickej profesijnej pozície sa na fungovaní diplomacie zúčastňuje aj tlmočník. Jazykový charakter tém, ktoré sa v diplomatickom styku vyskytujú, dotvára povahu a formát týchto podujatí, ktorých účelom nie je len reprezentovať, ale do istej miery (od)komunikovať to, čo si daný účel vyžaduje. Podľa Pigmana diplomati majú za úlohu sprostredkovať rozhodnutia a stanoviská, ku ktorým dospeli čelní predstavitelia krajiny, ktorú zastupujú (Pigman, 2010). Diplomati navštevujú rôzne slávnostné príležitosti, akými sú napr. udelenia vyznamenaní, spomienkové akcie, výročia, oslavy, recepcie, udalosti vykonávané verejnou správou, ozbrojenými zložkami, medzinárodné zahraničné cesty a pod. Ak teda naozaj platí, že tlmočník musí disponovať aspoň zbežným prehľadom o tematických okruhoch, v rámci ktorých tlmočí, pri sprevádzaní diplomatov to platí dvojnásobne. Výhodou je rozsiahla znalosť predmetov súvisiacich s danou problematikou, základné tlmočnicke zručnosti, ako aj strategický prístup k tlmočeniu. Úroveň znalostí tlmočníka závisí aj od toho, či ide o „jednorazové tlmočenie“ alebo je na dané udalosti opakovane pozvaný. Tlmočník, ktorý sprevádza a tlmočí pre predstaviteľov diplomacie, by sa mal vyznať v aktuálnom politickom

dianí, medzinárodných vzťahoch, organizáciách, v zahraničnopolitickom orientovaní štátu, no bezpochyby aj v užšie vymedzených oblastiach, v ktorých diplomati v rámci svojej diplomatickej misie pôsobia.

1.1 Vojenská diplomacia

Pojmy obrany a diplomacie boli odjakživa veľmi úzko historicky prepojené, pričom sa ich vzájomný súvis naplno prejavuje v tzv. vojenskej diplomacii. Ako bolo uvedené vyššie, diplomacia slúži aj na presadenie zahraničnej politiky štátu. Pajtinka na vojenskú diplomáciu nazerá ako na „súbor činností vykonávaných najmä zástupcami rezortu obrany a ďalšími štátnymi inštitúciami, ktorých cieľom je presadzovanie zahraničnopolitických záujmov štátu v oblasti bezpečnostnej a obrannej politiky a ktorých konanie je založené na rokovaniach či iných diplomatických prostriedkoch“ (Pajtinka, 2016, s. 179). Vojenská diplomacia je teda činnosť zástupcov štátu a obrany pri rokovaniach a presadzovaní svojej politiky. V diplomacii ide vždy aj o presadzovanie určitých záujmov konkrétneho štátu, pričom aj „vojenské jednotky mali vždy historicky svoj podiel na dosahovaní národných cieľov v medzinárodných vzťahoch, a to pomocou ozbrojených síl“ (Muthanna, 2011, s. 3).

Podľa Seng Tana bola vojenská diplomacia napriek tomu považovaná skôr za spojenie dvoch protikladov. „Armády vedú vojny alebo sa im snažia zabrániť, zatiaľ čo diplomacia si zakladá na dialógu ako prostriedku dosiahnutia národných cieľov.“ (Seng Tan, 2016, s. 591). Vojenská diplomacia je napriek tomu dôležitým prvkom presadzovania záujmov zahraničnej politiky, pretože funguje práve na princípe vzájomného dialógu, a to viac, ako by sa mohlo zdať. Využíva na to svoje personálne zloženie, teda diplomatov, ktorí reprezentujú tak ozbrojené sily, ako aj záujmy svojho štátu.

Predstavitelia vojenskej diplomacie konkrétneho štátu tvoria vojenský diplomatický zbor. Podľa *Príručky pre prácu s pridelencami akreditovanými v Slovenskej republike* (2013, s. 2) je „vojenský diplomatický zbor tvorený pridelencami a zástupcami pridelencov akreditovanými v Slovenskej republike (ďalej len „zástupca pridelenca“)“. Vojenský pridelenec (angl. *military attachées*, nem. *Militärattache*)¹ je osoba, ktorá vystupuje ako „diplomatický úradník, ktorý sa špecializuje na vojenské záležitosti.“² Vojenských diplomatov možno deliť na „(a) vojenských diplomatov s bilaterálnou diplomatickou pôsobnosťou, ktorí sú poverení plnením diplomatických úloh vo vzťahu k určitému cudziemu štátu, príp. viacerým cudzím štátom, a (b) vojenských diplomatov s multilaterálnou diplomatickou pôsobnosťou, ktorí sú poverení plnením diplomatických úloh v rámci určitej medzinárodnej organizácie alebo medzinárodnej konferencie. Do prvej spomenutej kategórie vojenských diplomatov patria v praxi hlavne prideleni obrany.“ (Pajtinka, 2019, s. 96). Vychádzajúc z Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch pritom možno rozlišovať tri základné kategórie pridelencov obrany, a teda vojenských pridelencov, leteckých pridelencov a námorných pridelencov (Pajtinka, 2019, s. 97).

Vojenský pridelenec sa vo väčšine prípadov venuje diplomatickým aktivitám vojenského charakteru či iným mierovým aktivitám. Okrem toho majú reprezentatívnu úlohu, napríklad v prípade formálnych stretnutí, pri príležitostiach výročí, pamätných udalostí alebo pri dojednávani zmlúv relevantných z hľadiska ozbrojených síl. Od iných diplomatov sa odlišujú tým, že disponujú prehľadom o rôznych vojenských stratégiách či témach súvisiacich s obranou. Rovnako ako oni však využívajú služby tlmočníkov, ktorí ich sprevádzajú či tlmočia ich príhovory.

¹ Vlastný preklad definície z anglického do slovenského jazyka.

² Dostupné na internete: <<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/military-attache>> [Cit. 2020-10-04.]

Na Slovensku pôsobí vojenský pridelenec na Veľvyslanectve Spolkovej republiky Nemecko v Bratislave na čele vojenského štábu. Jednou z jeho hlavných úloh je „poradenstvo vo všetkých bezpečnostno-vojensko-politických otázkach a podpora spolupráce medzi slovenskými obrannými zložkami a Bundeswehrom. Okrem toho spracováva vojensko-politické, vojenské a obranno-technické úlohy, teda tie, ktoré súvisia s obranou a vojenským vybavením.“³ Tlmočník, ktorý pre vojenských pridelencov tlmočí, by mal byť oboznámený s tým, v čom spočíva ich úloha. Tá ovplyvňuje priebeh komunikácie, ktorú má tlmočník sprostredkovať, a v neposlednom rade aj jazyk, s ktorým bude pracovať, vrátane terminológie (súčasnej aj historickej) či ďalších podstatných, širších jazykových jednotiek.

Tlmočenie v diplomatickom diskurze umožňuje vzájomnú komunikáciu, čím prispieva k utužovaniu vzťahov medzi štátmi a ich predstaviteľmi. V tomto duchu sa dá vykresliť aj práca tlmočníka pre diplomatické kruhy, vrátane tlmočenia pre vojenskú diplomáciu. V diplomacii zastupuje jazyk kľúčovú pozíciu a tlmočník ako ten, kto pozná jazyk do hĺbky (aj s jeho významovými odtienkami), si je toho plne vedomý. „Diplomatický kontext sa vyznačuje významnou hodnotou jazyka.“ (Koderhold, 2016, s. 237). Je tak dôležité pracovať s ním mimoriadne opatrne, s citlivosťou a najvyššou dávkou porozumenia. Je skutočným umením slova, pričom aj negatívne „posolstvo“ musí byť prezentované tak, aby nevzbudzovalo pohoršenie, nevyznelo akokoľvek poburujúco a celkovo negatívne. Každé vyjadrenie musí byť formulované opatrne a vyznieť neutrálne. Aj to má za následok, že jazyk diplomacie zvykne byť plný rôznych ustálených fráz či „jazykových rituálov“ (Koderhold, 2016, s. 238). Ide o „vatu“, ktorá vyplní informačne relevantnejšie časti rečníkovho prejavu. Aj na základe toho je jazyk diplomacie zaujímavým fenoménom, obzvlášť, ak ho dotvárajú prvky vojenského jazyka.

2 „Militärsprache“ – vojenský jazyk

V širšom chápaní zahŕňa „vojenský jazyk celý rad lingvistických javov, od vysoko racionalizovaného byrokratického žargónu po pestrý vojenský slang plný emočného obsahu“ (Boggs Corry, in Piehler, 2013, s. 759). Prvky tohto jazyka slúžia aj tomu, aby vojaci „dokázali zvládnuť nepredvídateľné a emočne vypäté situácie rutinovanejším a neemočným spôsobom“ (Boggs Corry, in Piehler, 2013, s. 759).

Vojenský jazyk zahŕňa odbornú vojenskú terminológiu a iné lexikálne jednotky týkajúce sa subjektov patriacich ozbrojeným zložkám, ako aj všetkého, čo sa vojenského kontextu týka, t. j. vojenských inštitúcií, stratégií, operácií, vojenských hodností, obrannej politiky, samotných vojakov, zbraní atď. Je preto rozumnejšie rozlišovať medzi vojenskou nemčinou (kam patrí napr. žargón príslušníkov Bundeswehru) a oficiálnou vojenskou nemčinou. V prípade oficiálnej vojenskej nemčiny ide o odborný jazyk, a teda o jazyk v užšom chápaní. Pri preklade vojenských výrazov tak pôjde o odborný preklad, pretože ide o výrazy užšie vymedzeného a v odbornom kontexte aplikovaného jazyka.

V úvode sme uviedli, že tento príspevok bol podnietený osobnou skúsenosťou s tlmočením pri spomienkovej pietnej akcii, na ktorej boli okrem vojenských diplomatov – pridelencov z Nemecka, Rakúska a ďalších krajín zastúpení aj štátni predstavitelia. Toto podujatie bolo spojené so slávnostným kladením vencov pri pamätníkoch významných bojov, ako aj s príhovormi príslušníkov Bundeswehru. Pracovnou jazykovou kombináciou bola v tomto prípade nemčina – slovenčina, z tohto dôvodu k ďalším častiam tohto príspevku pristupujeme z hľadiska tejto jazykovej kombinácie.

³ Dostupné na internete: <<https://pressburg.diplo.de/sk-de/botschaft/arbeitsbereiche>> [Cit. 2020-31-03.]

2.1 Vojenský jazyk v tlmočení

V rámci tejto časti uvádzame autentický príklad príhovoru, ktorý odznel na spomínanej akcii a ktorý sme mali možnosť pretlmočiť. Prejav uvádzame spolu so slovenským prekladom jednotlivých úsekov textu. Ide o krátky príhovor nemeckého vojenského atašé na Slovensku, ktorým chceme poukázať na niektoré znaky takýchto prejavov, vrátane toho, ako sú koncipované, či na to, aké vyjadrovanie v nich prevláda. To, ako je prejav štruktúrovaný, je pre tlmočníka relevantné predovšetkým z hľadiska anticipácie ako tlmočnickej stratégie. Anticipovaním sa tlmočník pripravuje na to, čo v danom prejave nasleduje, t. j. už na základe samotnej štruktúry prejavov dokáže predpokladať, na aké jazykové prostriedky sa má v danom úseku prejavu pripraviť. Pri takýchto akciách však tlmočník netlmočí len slávnostné príhovory, ale je svojim klientom k dispozícii pri rôznych sprievodných akciách (napr. recepcie, obhliadky atď.). Aj tam sa stretáva s výrazmi vojenskej nemčiny vrátane vojenskej terminológie či inými výrazmi tohto odborného jazyka. Z tohto dôvodu sme sa rozhodli ďalšiu časť tohto príspevku venovať problematike prekladu vojenských hodností a niektorých vojenských termínov z nemčiny do slovenčiny.

Slávnostný príhovor vojenského atašé SRN na Slovensku pri príležitosti kladenia vencov na nemeckom vojenskom cintoríne

**Sehr geehrte Damen und Herren,
wir standen heute schon an Tausenden von Soldatengräbern, jetzt sind wir auf dem deutschen Soldatenfriedhof in...**

*Vážené dámy, vážení páni,
dnes sme už stáli nad stovkami vojnových hrobov, teraz stojíme na vojenskom cintoríne v...*

- na úvod oslovenie ako bežné, ustálené jazykové spojenie, po ktorom väčšinou nasleduje vítanie hostí. Pri takýchto príležitostiach ide často o popredných vojenských predstaviteľov či ďalších dôležitých hostí a zúčastnených. V príhovore rečník pokračuje osobným zámenom *wir* (my).

Ich begrüße Sie alle sehr herzlich und freue mich sehr über Ihre Teilnahme hier am...
Všetkých by som chcel srdečne pozdraviť a teším sa vašej účasti na...

- táto formulácia predstavuje ustálené slovné spojenie, pričom sa dá považovať za jazykový automatizmus, floskulu, ktorá dotvára každý prejav podobného charakteru

Insbesondere grüße ich die Vertreter der Gemeinde...und danke ihnen für Ihre langjährige Hilfe bei der Betreuung dieses Friedhofs. Ich freue mich sehr über die großartige Unterstützung dieser Veranstaltung durch die slowakischen Streitkräfte und danke den hier anwesenden Vertretern des Verteidigungsministeriums und des Generalstabes sehr herzlich.

Chcel by som predovšetkým pozdraviť zástupcov obce... a chcel by som sa poďakovať za vašu dlhoročnú pomoc pri starostlivosti o cintorín. Veľmi sa teším vynikajúcej podpore tohto podujatia prostredníctvom slovenských ozbrojených síl a srdečne ďakujem tu prítomným predstaviteľom ministerstva obrany a generálneho štábu.

- ide o dôležitú časť privítania hostí spojenú s poďakovaním za pomoc, podporu atď. Dotvárajú ju termíny súvisiace s vojenským diskurzom, ako napr. ozbrojené sily, generálny štáb atď.

Genauso freue ich mich über die Anwesenheit von anderen Nationen, meinen Militärattachéfreunden aus Ungarn, Österreich und...

Rovnako sa teším aj prítomnosti zástupcov iných krajín, mojich priateľov, vojenských vojnových pridencov z Maďarska a...

- nasleduje menovanie hostí, vrátane predstaviteľov ozbrojených síl a ďalších pridencov. V tomto prípade je nevyhnutné správne preložiť vojenské hodnosti zúčastnených.

Erstmals begrüße ich einen hochrangigen Vertreter der Russischen Föderation, Herrn Generalmajor...

Po prvýkrát by som tu chcel privítať a pozdraviť aj vysoko postaveného zástupcu Ruskej federácie, pána genrálmajora...

- *hochrangiger Vertreter* (vysokopostavený predstaviteľ) – kolokácia bežná pri prejavoch tohto typu

Ihre Anwesenheit ist ein wunderbarer Beleg für das Motto unseres Volksbundes Deutsche Kriegsgräberfürsorge „Versöhnung über den Gräbern“. In diesem Zusammenhang begrüße ich herzlich den Vertreter vom Volksbund aus..., Herrn...

Vaša prítomnosť je úžasným dôkazom motta nášho Ludového spolku pre starostlivosť o nemecké vojnové hroby, ktorým je „Zmierenie nad hrobmi“. V tejto súvislosti by som chcel pozdraviť aj zástupiteľa tohto spolku z mesta..., pána...

- napr. toto motto patrilo organizácii, ktorá sa na celom svete venuje starostlivosti o nemecké vojnové hroby. Motto v tomto prípade zdôrazňovalo poslanstvo danej akcie.

Meine Damen und Herren, danke für Ihre Anwesenheit und die Bereitschaft auch derer zu gedenken, die von der damaligen verbrecherischen Politik missbraucht wurden.

Vážené dámy, vážení páni, ďakujem za vašu účasť a ochotu pripomenúť si aj tých, ktorí boli v minulosti zneužití zločineckou politikou.

- po stručnejšom privítaní zvyknú nasledovať aj emočne podfarbené vyjadrenia, ktoré súvisia s historickým kontextom tejto udalosti. Rečník na záver ešte raz vyslovuje poďakovanie za *Anwesenheit* (účasť) a *Bereitschaft* (ochotu).

Zhrnutie: Zo skúsenosti pri tlmočení príslušníkov ozbrojených síl vrátane vojenských pridencov možno konštatovať, že v ich vyjadrovaní prevláda stručnosť a precíznosť, ktoré sú typické pre vojenský diskurz ako taký. To sa prejavilo nielen v tomto príhovore, ale aj v ďalších podobných prejavoch. Ich štruktúra spočíva v privítaní, poďakovaní a následnom vyzdvihnutí významu udalosti, čo podporuje tlmočnickovu anticipáciu ako automatické dopĺňanie slovných spojení, kolokácií či dokonca celých vetných konštrukcií. Často sa spomína historický kontext, ktorý je s týmito akciami spojený. Tlmočník by mal byť preto na informácie tohto druhu dobre pripravený. Nesmie však zabudnúť ani na jazykové automatizmy, vrátane fráz, vyskytujúcich sa v týchto prejavoch. Ich znalosť a automatizácia môže tlmočníkovi výrazne dopomôcť k odľahčeniu jeho krátkodobej pamäti, pričom tak môže zvýšenú pozornosť venovať vojenským historickým termínom, prípadne ďalším relevantným informáciám.

2.1.1 Preklad vojenských termínov z nemčiny do slovenčiny

Tlmočník, ktorý tlmočí pre predstaviteľov ozbrojených síl, vojakov a diplomatov, musí vedieť pohotovo a korektno preložiť vojenské hodnosti. Táto problematika dotýkajúca sa prekladu z translátologického hľadiska patrí skôr k menej známym témam, no pre tlmočníkov (a najmä pre tých menej skúsených, ktorí takto tlmočia po prvýkrát) má zmysel. Vojenské hodnosti zároveň tvoria kategóriu vojenskej terminológie a vojenského jazyka. Vypracovali sme preto krátky prehľad vojenských hodností Bundeswehru spolu s ich adekvátnym slovenským prekladom. Ich znalosť môže tlmočník prakticky využiť kedykoľvek pri tlmočení pre príslušníkov ozbrojených síl, resp. pri tlmočení a preklade danej problematiky. Prekladu hodností by sa v tomto kontexte mala venovať náležitá pozornosť. Pri nesprávnom preklade a zaradení hodnosti, obzvlášť v diplomatickom prostredí, by mohlo dôjsť k neželanému faux pas.

Na prvý pohľad sa môže zdať, že je preklad vojenských hodností pomerne jednoduchou záležitosťou. Sú to však odborné termíny a pri takomto type termínov sa pri preklade môžu vyskytnúť rôzne lapsusy. Tie spočívajú buď v prirodzenej neznalosti danej problematiky, v interlingválnych rozdieloch medzi danými jazykmi či v odlišných systémoch usporiadania hodností v konkrétnych štátoch (por. Chaloupský, 2012). Hodnosť predstavuje hierarchické vzťahy medzi vojakmi v ozbrojených silách (v nem. hodnosť – Dienstgrad). Hovorí o služobnom zaradení jednotlivých vojakov v kariérom rebríčku. Vojenské hodnosti príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky vymedzené aj v zákone č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa v súčasnosti delia na hodnosti patriace do týchto skupín: generáli, dôstojníci, poddôstojníci, mužstvá⁴. V nemeckých ozbrojených silách sa delia takto: generáli, štábni dôstojníci, kapitáni, poručíci, nižší poddôstojníci, vyšší poddôstojníci a mužstvá. Toto delenie možno nájsť aj v Centrálnom služobnom predpise A-1420/24 Spolkového ministerstva obrany.⁵ „Hodnosti Bundeswehru hovoria o tom, akú pozíciu majú vojaci a vojačky, k akej súčasť ozbrojených síl patria, a v niektorých prípadoch hovoria aj o tom, akú činnosť vykonávajú.“⁶

Preklad jednotlivých hodností Bundeswehru do slovenského jazyka ovplyvňovala jazyková štruktúra nemčiny a slovenčiny. Prevažná väčšina pomenovaní hodností v nemčine má tvar kompozít, a teda zložených podstatných mien. Tie vznikli pridávaním predpôň *Ober-/Unter-*, *Haupt-* a *Stab-*, resp. spojením dvoch podstatných mien, ako napr. v slove *Panzerjäger* (stíhač tankov, tankoborník). Iba v prípade námorných hodností mali podstatné mená ako *Kapitän* či *Oberleutnant* (kapitán, nadporučík) atribút *zu See*, čo sa v tomto prípade prekladá ako „námorný“. Pri preklade do slovenčiny sa namiesto zložených podstatných mien tvoria pomenovania pridávaním zhodných atribútov (napr. štábny, hlavný, vrchný, námorný a pod.), a teda deskriptívne. Nemecký jazyk aj v rámci týchto kompozít preukazuje svoju logickosť, ktorou je poznačený aj systém týchto termínov odzrkadľujúci aktuálne postavenie jednotlivých hodností. Na základe tejto logickej systematickosti sa dá odvodiť väčšina slovenských ekvivalentov týchto pomenovaní. V niektorých prípadoch sa k prekladu dalo dopracovať aj pomocou anglického jazyka – napr. nem. *Konteradmiral* – slov. *kontraadmirál*. Komplikovanejšie pri preklade týchto termínov bolo nájsť chýbajúce ekvivalenty v slovenskom jazyku v dôsledku toho, že dané hodnosti v slovenskom systéme vojenských hodností chýbajú (napr. aj v prípade námorných hodností, ktorými disponujú nemecké či iné zahraničné ozbrojené sily – napr. *Fregattenkapitän*, *Korvettenkapitän*). Pri preklade hodností

⁴ Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2015-281>> [Cit. 2020-31-03.]

⁵ Dostupné na internete:

<https://archiv.reservistenverband.de/custom/bilder/microsites/6065651000/A_1420_24_Dienstgrade_und_Dienstgradgruppen.pdf> [Cit. 2020-31-03.]

⁶ Dostupné na internete: <<https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/dienstgrade-laufbahnen-bundeswehr>> [Cit. 2020-31-03.]

môže byť smerodajný aj tzv. hodnostný kód NATO (angl. NATO-Rangcode), slúžiaci porovnaniu jednotlivých hodností všetkých tridsiatich krajín NATO. Každý kód pritom pozostáva z písmen abecedy a čísel. Aj v hodnostnej tabuľke tohto kódu možno vidieť, že hodnosti niektorých krajín nemajú seba zodpovedajúce ekvivalenty.⁷ Ako relatívne problematické sa pri preklade ukázali najmä nasledujúce pomenovania⁸:

1. *Obergefreiter, der* (desiatnik) – *Gefreiter* v preklade znamená „slobodník“, *Obergefreiter* sa však prekladá ako „desiatnik“, resp. „vrchný slobodník“. V minulosti sa používal aj zastaraný výraz kaprál (z nem. Kapral – Rímsko-nemecká ríša – ktorý zodpovedal desiatnikovi). Prekladu „desiatnik“ zodpovedá aj hodnostné zaradenie podľa NATO kódu (OR-4).

2. *Oberstabsgefreiter* – hodnosť s kódom OR-4. V slovenčine tomuto kódu zodpovedá iba „desiatnik“, ktorému v nemčine prislúcha atribút „štábny“.

3. *Oberst* a *Oberstleutnant* – *Oberst* sa prekladá ako „plukovník“ a *Oberstleutnant* (zast. Obristlieutenant) ako „podplukovník“. „Podplukovník“ sa nachádza medzi plukovníkom a majorom, a teda hodnostne nižšie. *Leutnant* pritom znamená poručík a má svoj pôvod vo francúzštine.⁹

3. *Stabshauptmann* a *Hauptmann* – *Stabshauptmann* je „náčelník štábu“, *Hauptmann* sa však neprekladá ako „náčelník“, ale ako „kapitán“. V námorníctve mu korešponduje Kapitänleutnant – kapitánporučík (kód: OF-2).

4. *Oberleutnant* vs. *Oberstleutnant* – môžu byť pomerne ľahko zameniteľné. *Oberleutnant* (OF-1), čo znamená „nadporučík“, kým *Oberstleutnant* (OF-4) „podplukovník“.

5. *Stabsunteroffizier* – „čatár“, resp. „štábny poddôstojník“ (OR-5 pre Bundeswehr aj Ozbrojené sily SR).

6. *Jäger* – patrí k mužstvám, k najnižšie zaradenej skupine vojakov (OR-1). V slovenčine s kódom OR-1 korešponduje iba vojak 1. stupňa, čo by mohlo byť aj možným prekladom tohto termínu.

7. *Oberfähnrich* – nadpráporčík (nadpráporčík je v slov. OR-9a, v nem. OF-D), v slovenčine chýba zodpovedajúca hodnosť.

Služobná skupina	Označenia jednotlivých hodností		
	pozemného vojska	letectva	námorného loďstva
1. Generale generáli	General generál	General generál	Admiral admirál
	Generalleutnant generálporučík	Generalleutnant generálporučík	Vizeadmiral viceadmirál
	Generalmajor generálmajor	Generalmajor generálmajor	Konteradmiral kontraadmirál
	Brigadegeneral brigádny generál	Brigadegeneral brigádny generál	Flottillenadmiral admirál flotily

⁷ Dostupné na internete:

<https://web.archive.org/web/20070815105917/http://www.nato.int/shape/graphics/logo/nato_ranks.pdf> [Cit. 2020-31-03.]

⁸ Z prakticko-technických dôvodov sme k nemeckým pomenovaniám v príkladoch a tabuľke nepridávali príslušný určitý člen „der“, zodpovedajúci mužskému rodu.

⁹ Dostupné na internete: <<https://www.dwds.de/wb/Leutnant>> [Cit. 2020-21-03.]

2. Stabsoffiziere štábní dôstojníci	Oberst plukovník	Oberst plukovník	Kapitän zur See námorný kapitán
	Oberstleutnant podplukovník	Oberstleutnant podplukovník	Fregattenkapitän fregatný kapitán
	Major major	Major major	Korvettenkapitän korvetný kapitán
3. Hauptleute kapitáni	Stabshauptmann náčelník štábu	Stabshauptmann náčelník štábu	Stabskapitänleutnant štábny kapitánporučík
	Hauptmann kapitán	Hauptmann kapitán	Kapitänleutnant kapitánporučík
4. Leutnante poručíci	Oberleutnant nadporučík	Oberleutnant nadporučík	Oberleutnant zur See námorný nadporučík
	Leutnant poručík	Leutnant poručík	Leutnant zur See námorný poručík
5. Unteroffiziere mit Portepee nižší poddôstojníci	Oberstabsfeld- webel štábny nadrotmajster	Oberstabsfeldwebel štábny nadrotmajster	Oberstabsbootsmann vrchný štábny loďmajster
	Stabsfeldwebel štábny rotmajster	Stabsfeldwebel štábny rotmajster	Stabsbootsmann štábny loďmajster
	Hauptfeldwebel hlavný rotmajster, podpráporčík	Hauptfeldwebel hlavný rotmajster, podpráporčík	Hauptbootsmann vrchný loďmajster
	Oberfähnrich nadpráporčík	Oberfähnrich nadpráporčík	Oberfähnrich zur See námorný nadporučík
	Oberfeldwebel nadrotmajster	Oberfeldwebel nadrotmajster	Oberbootsmann vrchný loďmajster
	Feldwebel strážmajster	Feldwebel strážmajster	Bootsmann loďmajster
	Fähnrich práporčík	Fähnrich práporčík	Fähnrich zur See námorný podporučík
6. Unteroffiziere ohne Portepee vyšší poddôstojníci	Stabsunteroffizier čatár	Stabsunteroffizier čatár	Obermaat štábny poddôstojník
	Unteroffizier poddôstojník	Unteroffizier poddôstojník	Maat

	Fahnenjunker práporčík	Fahnenjunker práporčík	námorný poddôstojník Seekadett námorný kadet
7. Mannschaften mužstvá	Oberstabsgefreiter štábny desiatnik Stabsgefreiter štábny slobodník Hauptgefreiter hlavný slobodník Obergefreiter vrchný slobodník Gefreiter slobodník Grenadier granátnik Jäger vojak 1. stupňa Panzerschütze strelec tankista Panzergrenadier vojak mechanizovanej tankovej pechoty Panzerjäger stíhač tankov, tankoborník Kanonnier delostrelec Panzerkanonnier delostrelec mechanizovanej tankovej pechoty Pionier Ženista	Oberstabsgefreiter štábny desiatnik Stabsgefreiter štábny slobodník Hauptgefreiter hlavný slobodník Obergefreiter vrchný slobodník Gefreiter slobodník Flieger pilot Kanonnier delostrelec	Oberstabsgefreiter štábny desiatnik Stabsgefreiter štábny slobodník Hauptgefreiter hlavný slobodník Obergefreiter vrchný slobodník Gefreiter slobodník Matrose námorník

Panzerpionier vojak tankovej ženijnej pechoty		
Funker radista, rádiotelegrafista		
Panzerfunker tankový radista		
Schütze strelec		
Flieger pilot		

Tabuľka 1 Prehľad nemeckých vojenských hodností so slovenskými prekladmi

V tejto časti príspevku by sme chceli v súvislosti s nemeckou vojenskou terminológiou poukázať aj na preklad niektorých vojenských termínov. Tie sme zozbierali pri tlmočení a sprevádzaní príslušníkov Bundeswehru. Nasledujúci autentický „miniglosár“ teda vznikol aj prácou s textami, ktoré sa venovali danej problematike. Ide len o krátku ukážku tejto terminológie, do budúcnosti by však bolo prínosné zostaviť pre danú oblasť dvojjazyčný, nemecko-slovenský prekladový slovník. Nejde o každodennú jazykovú problematiku, preto si ju tlmočník musí naštudovať a natrénovať čítaním či počúvaním textov z danej oblasti. Iba tak si môže postupne vytvárať glosár terminológie k danej problematike, ktorý sa mu, ak túto problematiku často tlmočí, môže zísť. Do ukážky sme sa pritom rozhodli zahrnúť aj viacslovné výrazy často sa vyskytujúce práve v danej terminologickej oblasti. Pre tlmočníka môžu byť ako automatizmy užitočné práve v takejto podobe. Ukážka glosára vojenskej terminológie je pritom rozdelená do nasledujúcich pracovných kategórií¹⁰:

1. pojmy týkajúce sa **boja** – zahŕňa termíny súvisiace so stratégiou, zbraňami, operáciami a pod.

2. pojmy týkajúce sa **inštitúcií, organizácií**

3. pojmy týkajúce sa **padlých v boji** – z tlmočenia na vojenských pietnych akciách

4. iné, **nezaradené pojmy**.

Vzhľadom na zostavenie glosára vojenských termínov je potrebné uviesť aj nasledujúce postrehy:

1. mnoho termínov sa dá vzájomne odvodiť, a to vo vzťahu slovesá – slovesné podstatné mená, napr. *angriffen* – *Angriff*;

2. časté sú „vojenské“ kolokácie, a to v rôznych textoch venujúcich sa vojenskej problematike, napr. *Angriff verhindern* – zabrániť útoku, *strategische Offensive* – strategická ofenzíva;

3. vo vojenských termínoch je množstvo kompozít, napr. s koreňom *Frieden-*, *Krieg-*, *Kampf-*, *Shlacht-*, *Panzer-*. Preklad jednotlivých termínov sa tak dá odvodiť aj na základe toho;

4. ďalšiu skupinu často tvorili oficiálne názvy vojenských inštitúcií, ako napr. *Bundesamt für den Militärischen Abschirmdienst*;

¹⁰ Pri zostavovaní slovníka by sa pracovalo s podrobnejším delením do skupín.

5. prirodzenou súčasťou boli aj slová francúzskeho pôvodu, ako napr. *bataillon*, *artillerie*.

pojmy týkajúce sa boja	pojmy týkajúce sa inštitúcií	pojmy týkajúce sa padlých v boji	iné, nezaradené pojmy
Abrüstung, e – odzbrojenie	Armeestab, r – armádny štáb	deutsche Kriegstote – nemecké vojnové obeť	Auslandseinsatz, r – nasadenie v zahraničí
Abschuss, r – výstrel	Bundesamt für den Militärischen Abschirmdienst – Federálny úrad pre službu vojenskej kontrarozvedky	Gedenkstätte, e – pamätné miesto	außer Dienst – mimo služby
Angriff, r – útok		Gefallene – padlí (vojaci)	Bedrohung, e – hrozba
angriffen – zaútočiť		Gefallene der Kämpfe – padlí v boji	Befehls- und Kommandogewalt, e – veliteľská právomoc
Artilleriebatterie, e – delostrelecká batéria	Bundeswehrbeauftragte, r – splnomocnenec pre Spolkovú armádu, Bundeswehr	Gefallenendenkmal, s – pamätník padlým (obetiam, vojakom)	den Friedensvertrag unterzeichnen – podpísať mier
Auseinandersetzung, e – bojový stret		Kranzniederlegung, e – kladenie vencov	Dienstgrad, r – hodnosť
Bataillon, s – batailón, prapor	deutsche Streitkräfte – nemecké ozbrojené sily	Kriegsgräberfürsorge, e – starostlivosť o vojnové hroby	Ehrenformation, e – čestná formácia
befestigten Positionen – pevné pozície	Deutscher Bundeswehrverband – Zväz Nemeckej Spolkovej armády	letzte Ruhestätte – miesto posledného odpočinku	Feind, r – nepriateľ
Befestigung, e – opevnenie, pevnosť	Einheit, e – (bojová, vojenská) jednotka	Militärfriedhof, r – vojenský cintorín	feindlich – nepriateľský
Beobachtungsstelle, e – pozorovacia základňa	Fahne, e – prapor	Militärgeschichte, e – vojenská história	Folgen von Krieg und Gewalt – následky vojny a násilia
Bunker, r – bunker	Fallschirmjäger, r – výsadkár	militärisches Freilichtmuseum – vojenské múzeum v prírode, pod holým nebom	Friedenseinsatz, r – mierová operácia
den Angriff verhindern – zabrániť útoku	Feldgeistlicher, r – vojenský kaplán	Soldatengräber, s – vojenský hrob	Friedensförderung, e – žiadosť o mier
die heftigen Kämpfe – silné boje	Fliegerabwehr, e – letectvo		Friedenskonsolidierung, e – budovanie mieru
Division, e – divízia	Flotte, e – loďstvo		
eine Niederlage erleiden – utrpieť porážku	Heer, s – vojsko, armáda		
	Innenministerium, s – Ministerstvo vnútra		

Einfallstor, s – potencionálna vstupná brána pre útočníkov/nepriateľa	kommandierender General – veliaci generál	Totengedenken, s – spomienka na mŕtvych/padlých	friedenspolitisch – mierová politika
Einsatzbereitschaft, e – pripravenosť na nasadenie, boj	Kommando, s – komando, veliteľstvo	Verlustzahlen – straty na životoch	Frühwarnung, e – včasné varovanie
ergriffen – uchopiť, chopiť sa, zmocniť sa	Korps, s – armádny, vojenský zbor	viele Opfer – mnoho obetí	heftiger Widerstand – silný odpor
Festung, e – pevnosť	Luftstreitkräfte, e – vzdušné sily, letectvo	Wiedereinweihung, e – znovuzasvätenie (napr. vojnových hrobov)	Kriegserklärung, e – vyhlásenie vojny
Feuereröffnung, e – zahájenie paľby	Luftwaffe, e – letectvo, vzdušné sily		Kriegsmaterial, s – vojnový materiál (zbrane, munícia)
Gefecht, s – boj	Marine, e – námorníctvo, námorné sily		sein Leben einsetzen – nasadiť vlastný život
Gefechtsfeld, s – bojisko	Militärkorps, s – vojenské jednotky		Sieg, r – víťazstvo
Gefechtsverband, r – bojové zoskupenie	Militärische Abschirmdienst – Služba vojenskej kontrarozvedky		umkämpfter Teil – sporná časť
Heimatfront, e – domáci front	Panzerfahrer, r – tankista		Verbündete, r – spojenec
Hubschrauber, r – vrtuľník	Patrouille, e – patrola, vojenská hliadka		vernichten – zničiť
Infanterie, e – infantéria, pechota	Regiment, s – regiment, pluk		Versöhnung, e – zmierenie
Kampf, r – boj, bitka	Rekrut, r – branec		Vertreibung der Truppen – vyhostenie vojsk
Kampfpanzer, r – bojový tank	Reservist, r – záložník, vojak v zálohe		vollständige Befreiung – úplné oslobodenie
Kampfzone, e – bojová zóna	Reservistenverband, r – združenie vojakov v zálohe (záložníkov)		Weltkrieg, r – svetová vojna
Kriegsoperationen – vojnové operácie	Truppe, e – bojová jednotka		
Kriegstechnik, e – vojnová technika			
Luftraumüberwachu			

ng, e – stráženie vzdušného priestoru Niederschlagung, e – porážka Offensive, e – ofenzíva (útok) Operation, e – operácia Ostfront, e – východný front Panzerwagen, r – obrnené vozidlo, tank	Truppendienst, r – vojenská služba Verteidigungsminister, r – minister obrany Verteidigungsministeriu m, s – ministerstvo obransy Wehrdienst, r – vojenská služba Wehrpflicht, e – branná povinnosť		
---	---	--	--

Tabuľka 2 Krátky prehľad pojmov vojenskej terminológie so slovenskými prekladovými ekvivalentmi

Zaoberanie sa vojenskou problematikou preukázalo, že aj vojenský jazyk môže byť pomerne zaujímavou „tlmočnicko-prekladovou“ oblasťou. Úzka spolupráca s predstaviteľmi Veľvyslanectva SRN na Slovensku v rámci vojenských akcií podčiarkla potrebu upriamiť pozornosť na vojenské termíny. Z hľadiska tlmočenia ide skôr o okrajovú oblasť, o to viac je však potrebné sa ňou zaoberať. Veríme, že tak prinesieme kúsok svetla aj do tejto možno menej tradičnej, no z tlmočnického či prekladového hľadiska nemenej fascinujúcej a nie práve jednoduchej oblasti.

Literatúra:

- BOGGS CORY, K. (2013): Language, Military. In: G. Piehler (ed.): *Encyclopedia of Military Science*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE reference, s. 759–760.
- CHALOUPSKÝ, L. (2012): Problematika překladu vojenských hodností. In: *Vojenské rozhledy*, 21/3, s. 89–105.
- KODERHOLD, Ch. – DABIĆ, M. (2016). Arbeitsfeld Politik und Diplomatie. In: K. Kaindl – M. Kadrić (ed.): *Berufsziel Übersetzen und Dolmetschen: Grundlagen, Ausbildung, Arbeitsfelder*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG, s. 233–247.
- MUTHANNA, K. A. (2011): Military diplomacy. In: *Journal of Defence Studies*, 5/1, s. 1–15.
- PAJTINKA, E. (2016): Military diplomacy and its present functions. In: *Security Dimensions. International and National Studies*, 20/20, s. 179–194.
- PAJTINKA, E. (2019): Pridelenci obrany a ich postavenie v súčasnom systéme diplomacie. In: *Politické vedy*, 22/3, s. 89–111. [Cit. 2020-12-04.] Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/335835234_Pridelenci_obransy_a_ich_postavenie_v_sucasnom_systeme_diplomacie>
- PIGMAN, G. (2010): *Contemporary Diplomacy*. Cambridge, Malden: Polity Press.
- TAN, S. S. (2016): Military diplomacy. In: C. Constantinou – P. Kerr – P. Sharp (eds.): *The Sage Handbook on Diplomacy*. Los Angeles, CA: Sage, s. 592.

O'NEILL, M. – SUMMERS, E. (2015). *Collins English Dictionary*. Glasgow: Collins. [Cit. 2020-10-04.] Dostupné na internete: <<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/military-attache>>

Príručka pre prácu s pridelencami obrany akreditovanými v Slovenskej republike (2013). Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Sekcia obrannej politiky. [Cit. 2020-03-04.] Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/data/files/2945_prirucka_pre_pracu_s_po.pdf>

Pramene:

Ministerstvo obrany Spolkovej republiky Nemecko. *Centrálny služobný poriadok. Hodnosti a hodnostné skupiny*¹¹. [Cit. 2020-31-03.]

Dostupné na internete:

<https://archiv.reservistenverband.de/custom/bilder/microsites/6065651000/A_1420_24_Dienstgrade_und_Dienstgradgruppen.pdf>

Oficiálna webová stránka nemeckej spolkovej armády (Bundeswehr). *Hodnosti a kariéra*. [Cit. 2020-31-03.] Dostupné na internete: <<https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/dienstgrade-laufbahnen-bundeswehr>>¹²

Oficiálna webová stránka Veľvyslanectva Spolkovej republiky Nemecko v Bratislave (2020): *Oblasti činnosti veľvyslanectva*. [Cit. 2020-31-03.] Dostupné na internete: <<https://pressburg.diplo.de/sk-de/botschaft/arbeitsbereiche>>

Príhovor vojenského pridelenca SRN na Slovensku, podplukovníka i. G. Joachima Schmidta pri príležitosti slávnostného kladenia vencov v Hunkovciach v rámci výročia Karpatsko-duklianskej operácie, 6. 10. 2019.

Zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [Cit. 2020-28-03.] Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2015-281>>

Summary

Interpreting in diplomatic settings at military events. The need of military terminology translation for interpreting practice

The paper focuses on the military terminology in the praxis of interpreting, primarily in the military-diplomatic setting. It begins with the theoretical introduction into the connection between diplomacy, military and interpreting, explaining some of the basic terms related to that. Based on the personal experience of the author while interpreting for military attachées, the paper continues with pointing out the translating of German military terminology into Slovak, including military ranks and some basic military terms as well. Following that, the brief overview of the translation of the ranks and the terms is presented. Moreover, the author expresses her further hopes considering dealing with this kind of terminology in the practice of interpreters, possibly giving an option of compiling a bilingual dictionary of military terminology (GE – SK) in the future.

¹¹ Vlastný preklad z nemeckého do slovenského jazyka.

¹² Vlastný preklad z nemeckého do slovenského jazyka.